

Internet, een Belgisch verhaal?

Delphine Jenart

Het Mundaneum in Bergen

Paul Otlet aan zijn bureau.
© Verzamelingen van het Mundaneum

Portret van Henri La Fontaine.
© Verzamelingen van het Mundaneum

“Google de papier” (Le Monde), “The web time forgot” (The New York Times), “Geniale voorloper van Google” (Der Spiegel)... In het licht van de digitale revolutie zien de internationale pers en Google zelf (zie rubriek Meer) in het Mundaneum de historische basis van het web en van de zoekmachine!

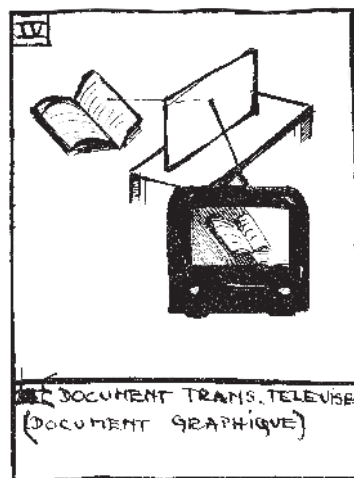
Paul Otlet in de Daily Mail, 8 juni 2012

Naar aanleiding van de vieringen van 20 jaar web (1989-2009) en 30 jaar internet (1983-2013) loopt er over de grote plas een verwoed debat over de echte oorsprong van het internet. Paul Otlet (1868-1944), de oprichter van het Mundaneum, was in juni 2012 zelf het voorwerp van een internationale mediacampagne na de erkenning voor zijn werk op het recentste World Science Festival (zie rubriek Meer) in New York, waar ook Vinton Cerf¹ aanwezig was: “Het idee voor het internet is in België ontstaan!”

“Hier zie je geen boeken meer op het bureau. Ze zijn vervangen door een scherm en een telefoon. Alle boeken en alle informatie bevinden zich ver weg in een reusachtig gebouw. Van daaruit brengt men de pagina op het scherm met het antwoord op de vraag die je per telefoon hebt gesteld.” Deze paar zinnen lijken onbeduidend, tot je beseft dat ze in 1934 werden opgetekend door een jurist met een passie voor bibliografie. Vandaag wijzen ze op een werk dat zijn tijd ver vooruit was.

“Vergeet Al Gore. Internet – of althans het concept – werd ongeveer een eeuw geleden uitgevonden door Paul Otlet, een Belgische expert in informatiewetenschappen, die zich voorstelde tot wat de link tussen telefoons en televisie op een dag zou leiden (Fox News en Huffington Post).” Vanuit de Verenigde Staten bereikt deze mediagolf Europa en vervolgens de hele wereld: “De wetenschapper die met zijn “televisieboek” 70 jaar voor datum al een voorproefje gaf van het web ('Science and Tech' in Daily Mail)”. De Belgische pers gaat nog een stapje verder en bloklettert: “Het internet is zonder meer een Belgisch idee (Le Soir)” of “Internet, een Belgisch verhaal (Trends Tendances)!”

“Net zoals Leonardo da Vinci, die een helikopter tekende vóór die gebouwd kon worden, bedacht Paul Otlet het internet vóór het technisch haalbaar was. Paul Otlet is de Da Vinci van het web!”, vertelt Thierry Geerts, de directeur van Google België, op 16 augustus jl. aan Trends Tendances. Maar is het internet een Belgisch verhaal?

Schema van Paul Otlet, “het televisieboek” (tussen 1900 en 1935)

© Verzamelingen van het Mundaneum

Een stukje geschiedenis

Het Mundaneum is het werk van twee Belgische juristen: Paul Otlet (1868-1944) en Henri La Fontaine (1854-1943), die in 1913 de Nobelprijs voor de Vrede won. Deze twee mannen maakten aan het einde van de 19de eeuw plannen om alle kennis te verzamelen en te indexeren om die te delen en zo de vreedzame relaties tussen volkeren te bevorderen. In 1895 leggen ze in Brussel de eerste steen van het Office International de Bibliographie (OIB). Met de technieken die in die tijd beschikbaar zijn, bedenken en ontwikkelen Otlet en La Fontaine de allereerste zoekmachine uit de geschiedenis: het *Universele Bibliografische Repertorium*. Het repertorium maakt gebruik van steekkaarten en van de *Universele Decimale Classificatie*, het door hen bedachte classificatiesysteem dat bibliotheken ook nu nog gebruiken. Paul Otlet en Henri La Fontaine blijven met een toekomstgerichte blik naar hun omgeving kijken.

Kaartenkast voor het Universele Bibliografische Repertorium te bezichtigen in het Mundaneum in Bergen. © Mundaneum

1. Vinton Cerf (USA) is de uitvinder van het TCP/IP-protocol en wordt daarom als de vader van het internet beschouwd.

Paul Otlet, die erkend wordt als grondlegger van de Documentatiebeweging, bedenkt als eerste het concept om kennis te dematerialiseren. Volgens hem staat kennis los van haar drager en is kennis overal aanwezig. Tussen 1900 en 1935 maakt hij schematische voorstellingen van verschillende mogelijkheden om die kennis door te geven. Pas een eeuw later zal ook de technologie beschikbaar zijn om die ideeën concreet vorm te geven in videoconferenties, *conference calls*, mobiele telefoons en kunstmatige intelligentie! Paul Otlet en Henri La Fontaine zijn de bezielers van de netwerkcultuur. Ze richten een internationaal netwerk voor intellectuele samenwerking op met tal van instellingen over de hele wereld zoals universiteiten, bibliotheken en verenigingen. Als perfecte lobbyisten werken ze aan een internationaal relatienetwerk met beroemdheden zoals de gebroeders Lumière, Ernest Solvay of de Amerikaanse industrieel en pacifist Andrew Carnegie enz.

Vandaag bevindt het Mundaneum zich in Bergen. Daar vervult het nu de functie van Centre d'archives de la Fédération Wallonie-Bruxelles en is het de locatie voor tijdelijke tentoonstellingen. Sinds de publicatie in 1974 van de allereerste bibliografie over Paul Otlet - *The Universe of Information: the Work of Paul Otlet for Documentation and international Organizations*² - van de hand van de Australische student Boyd Rayward van de universiteit van Illinois (zie rubriek Meer), heeft een grote groep internationale wetenschappers³ zich achter zijn nalatenschap geschaard. In onze informatiesamenleving heeft het Mundaneum-project zin door de voortdurende vernieuwing van de boodschap van zijn oprichters. Hun ideeën, archieven en nagelaten verzamelingen toetsen aan de thema's die de huidige en toekomstige samenleving bezighouden, dat is de ambitie van deze instelling, die nu al vooruitblikkt naar 2015 wanneer Bergen culturele hoofdstad van Europa wordt. Vandaag heeft het Mundaneum afspraak met zijn roots in het kader van een groots opgezette, interactieve multimediatentoonstelling: *Renaissance 2.0!*

28

Geschiedenis ontmoet technologie op de tentoonstelling *Renaissance 2.0!*

In amper twee decennia hebben *digitale technologieën* onze werk-, consumptie- en vrijetijdsgewoonten ingrijpend veranderd en zijn ze niet meer weg te denken uit heel wat aspecten van ons dagelijkse leven. Ze hebben ook gezorgd voor een nieuwe band met de wereld: de virtuele wereld is eigenlijk geen vervanging van de reële wereld, maar veeleer een verrijking en een aanvulling dankzij nieuwe interfaces en innovatieve communicatiemiddelen. Het kennisveld is vandaag enorm uitgebreid en voor een groot deel gedematerialiseerd, verspreid en niet aan een territorium gebonden. Kennis is nu mondiaal, overal en altijd beschikbaar in allerlei talen en gekenmerkt door een vaak tegenstrijdige dynamiek.

Dit nieuwe tijdperk van kennisdistributie kende zijn eerste aanzetten en kon tot bloei komen dankzij het werk van enkele pioniers met een duidelijke visie. Paul Otlet en Henri La Fontaine, de oprichters van het Mundaneum, waren zulke pioniers en hun visionaire onderneming is hiervan een belangrijk en betekenisvol voorbeeld. Deze 'classificatoren' van de wereld

Met het IBM 704 Data Processing System uit 1954 ontwierp IBM een computer op mensenmaat voor engineering en wetenschappelijke berekeningen. In de jaren 1960 verkocht IBM meer dan 100 modellen van dit systeem. © IBM

Het Universele Bibliografische Repertorium, Brussel
© Verzamelingen van het Mundaneum

2. "Het informatie-universum: het werk van Paul Otlet voor de Documentatiebeweging en voor internationale organisaties"

3. Enkele auteurs: Michael Buckland (Universiteit van Berkeley, Californië), Charles van den Heuvel (Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen), Sylvie Fayet-Scribe (Universiteit van Parijs-Sorbonne), Wouter Van Acker (Universiteit Gent), Katy Borner (Universiteit van Indiana, USA), Alex Wright (directeur rubriek wetenschappen New York Times) enz.

en hun voorgangers (de bibliotheek in Alexandrië, de middeleeuwse prinsen-verzamelaars en wijsgeren en de encyclopedisten uit de verlichting) hebben geprobeerd om zin te geven aan de empirische ontwikkeling van kennis en om een duidelijk classificatiesysteem te ontwikkelen om de toegang tot die kennis te vereenvoudigen.

Dat verhaal wordt op de originele tentoonstelling *Renaissance 2.0* uit de doeken gedaan: "Hoe hadden onze voorouders toegang tot informatie zonder bibliotheken of zoekmachines? Hoe werken die zoekmachines vandaag op het web? Met welke ingrijpende veranderingen confronteert de digitale revolutie ons? Is de mensheid een nieuw paradigma binnengestapt dat vergelijkbaar is met de renaissance?" Dit zijn slechts enkele boeiende vragen die op de tentoonstelling aan bod komen.

De bezoeker wordt uitgenodigd voor een interactieve ervaring: in zes museografische modules waar beeldtechnologieën aan onuitgegeven documenten worden gelinkt, komen vragen aan bod over de toegang tot kennis doorheen de geschiedenis en over technologie en ligt de nadruk op de verzamelingen van het Mundaneum vanuit een hedendaags perspectief. □

In de rand van de tentoonstelling

Van oktober 2012 tot mei 2013 stelt het Mundaneum in samenwerking met Google een reeks conferenties voor over twee hoofdthema's: *De impact van de informatie- en communicatietechnologie op de samenleving* en *De pioniers van het internet in Europa*.

De reeks werd op 22 oktober 2012 om 19.30 uur plechtig ingezet met een grote conferentie door Robert Cailliau, een Belgische ingenieur die samen met Tim Berners Lee van het CERN (Genève, 1989) als mede-uitvinder van het wereldwijde web wordt beschouwd.

Elke tentoonstelling in het Mundaneum gaat gepaard met een grote mediacampagne gericht op een ruim publiek. In het kader van *Renaissance 2.0* stelt het Mundaneum ook het programma *Kennis met een muisklik! / Knowledge One Click Away!*, een pedagogisch en cultureel mediaproject voor.

Meer informatie krijg je van onze educatieve medewerkster Priscilla Génicot (065/39.54.80) priscilla.genicot@mundaneum.be of www.mundaneum.org.

Renaissance 2.0, een tentoonstelling van het Mundaneum in samenwerking met Google, de Université Libre de Bruxelles, de Université de Mons, de Universiteit Gent, Transcultures, de Stichting Le Corbusier, het Albert Kahn-museum, Wikimedia France, het Agence wallonne des Télécommunications, het Bull Museum, het Computer History Museum, IBM België, het Computermuseum Unisys, RTBF La Première en La Trois, Le Vif L'Express, Télé MB, met de steun van het Commissariat général au Tourisme, het programma Creative wallonia, Wallonië en de Fédération Wallonie Bruxelles.

Commissaris: Vincent Delvaux
Scenografie: Tempora-Virtualis
Communicatie: Delphine Jenart

Te bezoeken in het Mundaneum, rue de Nimy 76 in 7000 Mons tot 1 juli 2013.

Dinsdag tot vrijdag van 13 tot 17 uur, weekends van 13 tot 18 uur. Gesloten op maandag, op 25 december en op 1 januari. Tentoonstelling te bezoeken in het Frans, Engels en Nederlands / Rondleidingen in het Frans, Nederlands, Engels, Spaans, Italiaans en Duits.

Inkom: 5 euro - Kortings: 3 euro
www.mundaneum.org

Meer

Google en het Mundaneum: *Honoring and supporting Belgian internet pioneers*:

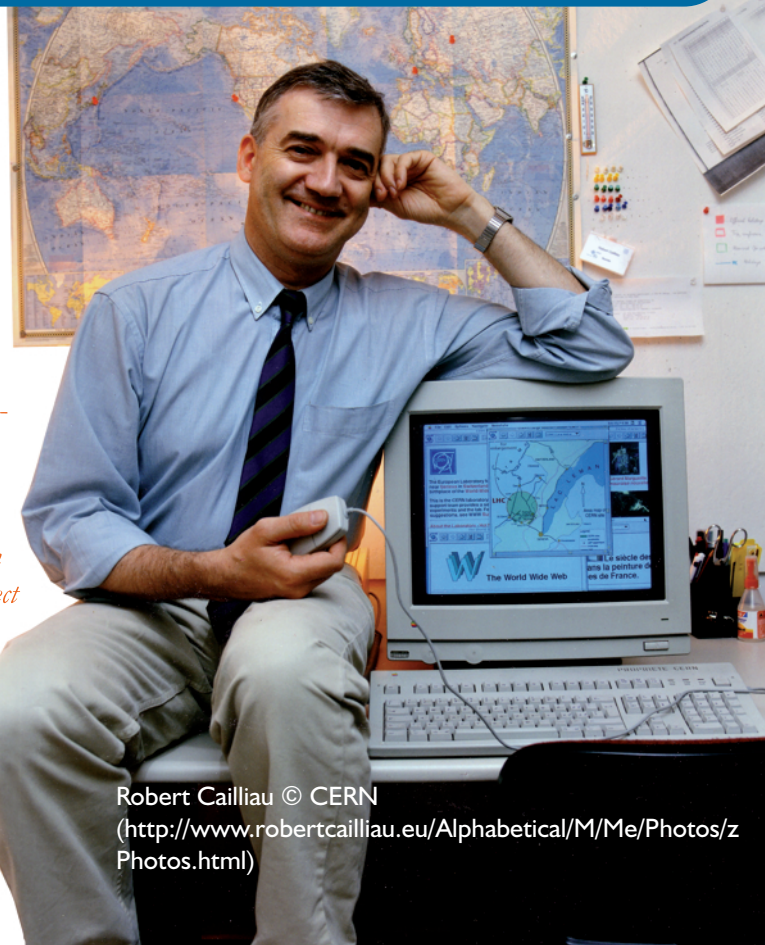
<http://googlepolicyeurope.blogspot.be/2012/03/honoring-and-supporting-belgian.html>

Het World Science Festival 2012: *Internet Everywhere: The Future of History's Most Disruptive Technology*:

http://worldsciencefestival.com/events/internet_everywhere

De webpagina van Boyd Rayward over Paul Otlet:

<http://people.lis.illinois.edu/~wrayward/rayward.html>

Robert Cailliau © CERN
(<http://www.robertcailliau.eu/Alphabetical/M/Me/Photos/zPhotos.html>)